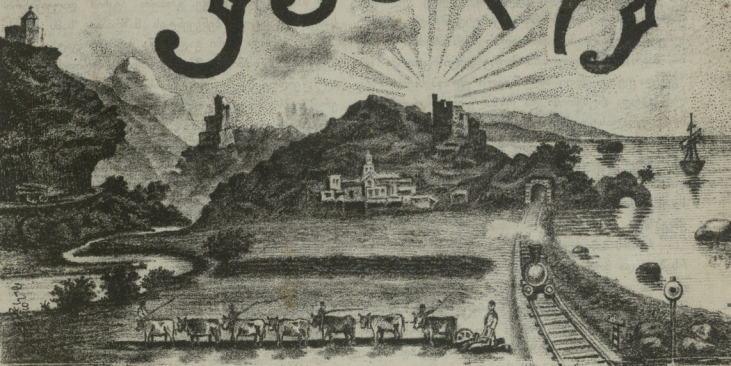

გეგმა

სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი. გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 8.

თებერვალი 21. 1893 წ.

№ 8.

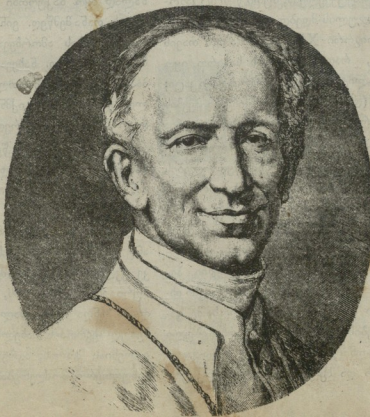
შინაარსი — პაპი ლეო მეცამეტე... — ქუთაისი, ლექსი აკაკისა. — რა ეპირება სოფელსა, ვას. მ.—სა. — წერილი ამბები. — მგოსანს, ლექსი დღუტე მეგრელისა. — სწავლის საკმე ჩვენში. — ამირანი, ლექსი. — კინტოს სიძღვრა, ლექსი ილ. ჩხერიშელის-პირელისა. — მოსწრებული სიტყვა, მ.—სი. — ვარძია გ. წერეთლისა. — სინათლისკენ, მოთხრობა N—სა. — განცხადებანი.

პაპი ლეო მეცამეტე

და

მისი 50 წლის ეპისკოპოსობის დღესასწაული

ლებერვლის 19, 1893 წ. რომის პაპს, ლეო XIII, გაუხდა ორმოცდაათი წელიწადი მას აქეთ, რაც ის ეპისკოპოსად ნაკურთხია. მთელი ქვეყნის კათოლიკები და ახლანდელი ევროპის სახელმწიფოების მოთავენი დიდ ყურადღებას აქციენ ამ დღესასწაულს. ამის გამო უმაღლესი კათოლიკის სამღვდელ-

ლოება რომისა ბრწყინვალე ლიტანიობას ამზადებს. თეთი იტალიის მთავრობაც ემზადება თავის და მსახურებულის სრულიად კათოლიკის სარწმუნოების უფროსის მამის პატივსაცემად დღესასწაული გადინხადოს.

ეს ამბავი უნდა დაწყებულიყო ამ თვის შვიდს, რადგან ჩვენი წელთაღრიცხვა თორმეტი დღით უკან ჩამორჩენილია ევროპის წელთაღრიცხვაზედ. როგორც მკითხველს ეკოდინება, რომის პაპი მთელი ქვეყნის

კათოლიკების პატრიარხად, ანუ კათალიკოზად ირიცხება. საშუალო საუკუნოებში მას ისეთი ძალა ჰქონდა, რომ მაშინდელი ევროპის ხელმწიფეები ძრწოდნ მის უფლებას წინაშე. ერთი მისი შეჩვენება კმარადა, რომ რომელიმე ხელმწიფე კათოლიკის სარწმუნოების ტახტიდან გადმოეარდნილიყო. დღეს რომის პაპს აღარ აქვს ასეთი უფლება, მაგრამ მისა გაელენა მიანც დიდია კათოლიკებზე და ვერც ერთი ახლანდელი ევროპის მპყრობელი, გარდა რუსეთისა და ოსმალეთისა, უყურადღებოდ ვერ დასტოვებს მის აზრს და წადილს თავიანთ ქვეშევრდომთა ერთა გამკობაში. რომის პაპს დღესაც დიდი გავლენა აქვს მათზედ. ევროპის მმართველნი ძალა-უნებურად მას უნდა დეკარხონ და მისი თანხმობით ისარგებლონ ყოველს ერთნულს საქმეებში.

რომის პაპი ლეო XIII თავის პიროვნული დიხსებით და მოღვაწეობით ძალიან შესანიშნავი კაცია. ის დაიბადა 1810 წელს მარტის 2 ერთს პაწაწა იტალიის ქალაქში, რომელსაც კარინეტო ეწოდება. 33 წლისა იყო, როცა იგი ეპისკოპოსად ეკურთხა. ცხრამეტი წელი მოანდომა ახალგაზდა გრამა ვინენჩია პეკჩი (მოლოს პაპმა ლეონ მე XIII) თავის განათლებას და ზედმოწიწებით მეცნიერების შესწავლას. ის ითვლება მთელს ქვეყანაზედ საუკეთესო მკოდნედ ლათინურის ენისა. ბუნების მეცნიერებაში, ქიმიკაში, ფიზიკაში და მათემატიკაში პირველი ჯილოდე ბი მიულა. შეიღის წლის განმავლობაში მას უსწავლია ფილოსოფია ტ ღეთის მეტყველება; ხუთი წელიც კანონებისა და ევროპის სკულის-მღებლობის მეცნიერებას მოანდომა. პაპმა გრიგორი XVI დანიშნა იგი თავის შინაურ მოძღვრად, რადგან მისთვის საჭირო იყო დიდი მკო ღნე და პოლიტიკაში განვითარებული კაცი; იმ დროს პრელატს (დეკანოზს) გრამე ვინენჩია პეკჩის დილომატიკაში ეწავინ შედგებოდა.

1838 წელს პაპმა დანიშნა ის ნეპოლის სამეფოს ბენევენტის მახრაში საეკლესიო წეს-წყობილების გამგედ. ამ დროს იქ საშინელი უწყსოება არსებობდა. მკარცელებისა და ცული კაცების ბრბო ქვეყანას აწუხებდა და იქიდან გამოსული ყაზღები მთელს ნეპოლის სახელმწიფოს აშუოთებდნ. ოცდარვა წლის მხნე ახალგაზდა გრამე ვინენჩია პეკჩი შეუდგა ქვეყნის დამშვიდებას. ისეთი ზომები იხმარა, რომ ბენევენტი ორი წლის განმავლობაში გასწმინდა ცული კაცებისაგან; ბევრნი წარჩინებული გვარის კაცი, რომელნიც თაოსნობდნ ცულ-კაცების ბრბოს, შეიპყრო და ხელი აღებინა ცულ-კაცო-

ბაზედ; დაცემული მებრუნება და მიწის მუშაობა გაამშენებრა, დააკეთა მახრაში გზები, გასწმინდა არხები, დაუბრუნა სამართალს დაკარგული ძალა და მადლობელმა მტებრებლებმაც ღრმად შეიყვარეს თავის საზღედლო გამგე. გრამე პეკჩიმ დაუეწყარი სახელი დასტოვა ბენევენტის მახრაში. სამს წელს შედგედ გრამე პეკჩი ვალიფუნა პაპმა ლევატად (გამგედ) პერუჯიაში, რომელიც სამჯერ უდიდესა მახრა იყო, ვიდრე ბენევენტი. აქ ისე შეაყვარა თავი მტებრებლებს თავისი გონიერი მმართველობით, რომ როცა აქაური ეპისკოპოსი მოკცდა, პერუჯიის წარმომადგენლებმა პიოს IX სთხოვეს, ახალგაზდა გრამე პეკჩი დანიშნათ იქ ეპისკოპოსად, მაგრამ პაპმა კიდევ უმაღლესი ადგილი მიცა გონებით და საქმით გამოჩენილ გრამე პეკჩის. ის იყო ოცდ-ცამეტის წლის, როცა ეპისკოპოსად აკურთხეს და მაშინვე არხიებისკოპოსის ალაგი მისცეს ბელგიაში, საცა გრამე პეკჩი ითვლებოდა პაპის წარმომადგენლად. აქ გრამე პეკჩიმ დიდი სიყვარული და ყურადღება დამისახურა ბელგიის კაროლის ლეოპოლდ I-სა. 1845 წელს არხიებისკოპოსი გრამე პეკჩი გაემგზაურა ჯერ ინგლისს და შემდგედ საფრანგეთის. კაროლევა ვიკტორიისა და საფრანგეთის მეფე ლუივიკოს-ფილიპე დიდი პატივისცემათ მოგებყრნ დამისახურებულს და ჭკუით ვანთქმულს გრამე პეკჩის. როცა დაბრუნდა იტალიაში, იმან დაიჭირა ისევ თავის უწინდელის პერუჯიის ეპისკოპოსის ალაგი და იმყოფებოდა 1877 წლამდის ამ ქვეყნის გამგედ. ის მაშინ კარდინალად იყო ნაკურთხი და პიომ-IX მიიწედა რომს თავის თანაშემწედ. ვინიკობა პაპი ვადაცელი იყო, ახლის პაპის ამორჩევაშდის, ის უნდა ყოფილიყო მისი მოადგილე. ნახევარი წელიც არ გასულა, რომ პაპი პიო მე-IX მართლაც მიიცივალა და კარდინალი პეკჩი არჩეულ იქნა პაპად და მიიღო სახელი ლეო XIII-სა, თებერვლის 20, 1878 წელსა.

ეს მეთოთხმეტე წელიწადია, რაც იგი უმაღლეს გამგედ არის სრულიად კათოლიკე-ქრისტიანობისა. მან უკვე აღბეჭდა თავისი გამგეობა ორი შესანიშნავი საქმით.

ერთი ის, რომ მან გამოსცა ორი ენციკლიკა, ანუ სამოციქულო ეპისტოლე (წერილი) კათოლიკე ეკლესიისადმი, რომელშიაც ძველებური ლათინური ენით ამტკიცებს, თუ როგორი დამოკიდებულება უნდა იყოს ახალ განათლების გზაზედ დაყენებულ ევროპას სახელმწიფო სერო უფლებათა ეკლესიას შორის; აგრეთვე როგორ უნდა მოიქცეს სასულიერო მოძღვრება სოციალისტებთან და ანარ-

ხისტებთან. ამ სამოციქულო ეპისტოლეებში (წერო-
ლებში) ვატარებულა ის აზრი, რომ კათოლიკე ეკ-
ლესია ქრისტეს მიერ სიყვარულით და სათნოებით
უნდა ეტკონდესო განდგომილთა და მოწინააღმდე-
გეთა.

ამ გვარმა გონიერმა მოძღვრებამ ბოლოს და-
ამშვიდა გამწვანებული ბრძოლა ბისმარკსა და კა-
თოლიკე სარწმუნოების მომხრეთა შორის გერმანი-
აში. პაპის, ლეო XIII, გონიერმა და განათლების
ლამპრით აღჭურვილმა მოძღვრებამ მოაღბო სასტი-
კი ბრძოლა ბისმარკსა კათოლიკეების წინააღმდეგ
და დააყუხა გერმანიის შინაგანი განხეთქილება ლუ-
ტერანისა და კათოლიკის სარწმუნოების აღმსარებე-
ლთა შორის. ასეთმა მოქმედებამ ლეო XIII-სამ დი-
დი გავლენა იქონია ყოველად შემძლებელს გერმა-
ნიის კანცლერზედ. თვით გერმანიის იმპერატორმა
ლრმა პატრიისტების ნიშნად პაპი, ლეო XIII, აღი-
რჩია შუამავლად და მას, როგორც მიუდგომელს მსა-
ჯულს, მიანდა გერმანიასა და ისპანიას შორის ატე-
ხილის სადავო საქმის გადაწყვეტა კაროლინის კუნ-
ძულების შესახებ. იმან მშვიდობით მოაჩივრა ორი
ძლიერი სახელმწიფო, რომელნიც ერთმანეთს ხმალ-
ამოღებულნი მსჯელობდნენ და მხალ იყვენ თავიანთ
მცხოვრებლების სისხლი დაეღვარათ.

ამას გარდა პაპმა, ლეო XIII-მ, ისეთი წესიერ-
რება, სამართლიანობა და მოპყირანობა დაამყარა
მთელს კათოლიკეს სასულიერო გამკეობაში, რომ
კათოლიკეს ეკლესია იერ დაიეწყებს მის ღვაწლსა.
ყველა ამ საქმეებით პაპი, ლეო XIII, შეიქმნა მე-
ცხრამეტე საუკუნის უწარჩინებულეს პირად და და-
უვიწყარ მოღვაწედ.

ქუთაისი

მეწერიერო ქუთაისო,
საეარდო და სამაისო!
ეინ ყოფილა შენი მენე,
გულს ეკალი რომ დაგისო?

შენი ციხე—გალავანი,
ბეგრჯელ სისხლით განაზანი,
მიწასთან ეინ ვაკისწორო,
ერთხელ მტკიცე, ახოვანი?

თავს დაეყურებ ვაოხრებულს,
ქეთ და ეკლით რომ იესებ გულს!
ველარ ეხედავ ოქროს ჩარდახს,
ერთს დროს განთქმულს და დიდებულს!

ეგ ფაზისი თავ-მოაწონი,
სახელ-ცელილი დღეს რიონი,
გულ-ამღერვეით რას ბუტბუტებს,
გადასული დროს მომგონი?

ავონდება ოქროს კრავი,
ეთ ქონება რამ უძრავი?
და მრისხანე ზერთებზედაც
არვო ფრთხილად მომკურავი?

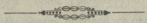
შეგ იაზონ ელინებით,
ეერ შემრთევილი სურგილ ნებით,
მედევის მომპარავი
მეღდასე მანქანებით?

საღლა არის ოქროს სილა
შოამ-ტალახით ამოხსილა!...
მწუხრის ზეწარს დაუფარავს
მაგის მზე და მაგის დილა!...

გარბის შენგან მგლოვიარე!
კრემლით ირწყვის არე-მარე
და შეე-ზღვასე შეპლრიალებს:
„ჩემი ტანჯვა მიიბარე!“

მაგრამ ჩემო ქუთაისო,
შენაკევირო-შენათვისო!
მოთმინება!... მოთმინება!...
სეეღით გული არ აიესო!...

აკავი.

რა ეპირვება სოფელსა

(წერილი მეორე)

ექონდა წინა-წერილში *) ლაპარაკი იმ
საშინელ უბედურებაზედ, რომელიც მო-
ელის ჩვენს მშვენიერ ქვეყნას ტყეების
უწყალოდ გაიხნის და დაწვის გამო. გარ-
და უმცირებისა ერთი უმთავრესი მიზეზი
ტყეების ამ გვარად მოსპობისა არის **გაუმჯანჯობა
ჩვენს მამულებსა.**

ყოველი სოფელიში მცხოვრები მებატონე, რაც
შეუძლიან, აწურებს გაუმჯანჯავ საერთო მამულიდან
მეტე სარგებლობა ნახოს და იმას არას დასდევს, თუ
ამ სარგებლობას რა გზით და რა ღონისძიებით მი-
აღწევს; დღევანდელი ლუკმით კმაყოფილდება და იმა-
ზედ კი აღარა ფიქრობს. ეს ლუკმა შემდეგშიაც მე-
ქნება, თუ არაო? ის მხოლოდ ამას ამბობს: „სანამდის

*) იხ. „ველის“ № 6.

ჩენი მამული გამიფხვნილადს და გაიყოფოდეს, მე ლაზათიანად ხელგებს მოვითხოვ და მერე რაც უნდა მოუვიდეს, რას დაეცემა“. ზოგნიც ამ აზრისანი არიან, რაკი ახლა ოსებს ტყეებს გავაჩხინებ და იმით დაეყენებ, ამით მამულს დაიჩივებ და მერე ეტრიალენ წამართმევი. ის კი არ იციან, რომ კანონით გამიფხვნის დროს, ყოველ მონაწილეს შეუძლიან თავის ნაწილი მოითხოვოს, რამდენი ხანიც უნდა სტეროდეს სხვა მონაწილეს ეს საერთო მამული და ესარგებლოს.

დიდი ზარალი და მანებელობა მოაქვს მამულების გაუმოქმადებას ჩვენში. ჯერ ერთი ესა—საერთო და გაუმოქმად მამულში, რაც უნდა გაუმოქმადება მოიწადინოთ, გული არ მივდევთ, რადგან არა ხართ დარწმუნებული, რომ ხვალ თქვენი მონაწილე ხელს არ შევიწლით და არ გეტყვიან, რა უფლება გქონდათ საერთო მამულში ეცევი გავგმართათო და ამით დიდ უსიამოვნებას არ შევამთხვევთ; მეორეც ესა, რაც უნდა მშვიდობიან ცხოვრებას იყოთ მიჩვეული, საერთო მამულში არ მოგასვენებენ, ყოველ მხრით შფოთს და ალიაქოს უნდა მოელოდეთ და რაც უნდა მოითმინო ბრძანდებოდეთ მისიც მოითმინებდნენ გამოგიყვანენ.

აი, ყველა ეს არის მიზეზი, რომ გაუმოქმადება და გაუმყოფლობა მამულისა მხადებს მრავალ გვარს უსიამოვნებას: ჩხუბი, მტრობა, ერთმანეთის დაჭრა, ხან-და-ხან სიყვლილიც არის შედეგი ამ სენისა. სასამართლოებში ჩივილი, დავიდარაბა ხომ დუპაეს და უთხრის ძირს უფისბადაც გაღარბებულს ჩვენს თავად-აზნაურობას. თავად-აზნაურობას გარდა გლეხკაცობაც ამ მამულების გამოურყვევლობის გამო დიდ წვალებასია. ხშირად მოხდება, რომ ერთი მონაწილე მისცემს გლეხ-კაცს იჯარით მამულს, ან ნებას მამულის სარგებლობისას და ამის უფლს გამართმევს. წამოუღლის მეორე მონაწილე და ისიც ახდენენ ხელ-მეორედ. ამასობაში გლეხკაცს რამდენჯერმე ტყავი სძვრება. ერთი სიტყვით, ამ მოკლე წერილში ძნელია გამოხატოს კაცმა ის საშუალო სურათი, რომელიც არის შედეგი ჩვენის ქაინებრივის გამოურყვევლობისა.

ამის გამო თითქმის ყოველ თავად აზნაურობის კრებაზედ ამ საგანზედ ჩამოეარდება ბაასი და გარდასწყვეტენ ხოლმე იშუამდგომლონ უშალდეს მთა-ერობასთან, მალე გამიფხვნის ჩენი მამულები, მაგრამ აქამდის არა გვეშველა-რა.

მართალია, დიდი ხანია, რაც ჩვენში მთავრობამ გამიფხვნა დაიწყო, მაგრამ მთელი საქართველოს

მამულების მეთაფიც კი არ იქნება აქამდის გამო-რკვეული და გამიფხვნილი. გარდა ამისა ახლანდელი გამიფხვნის წესი მხადებს მონაწილეთა შორის აუარებელ და დაუსრულებელს დაევებს, რომელიც ჩვენ თავად-აზნაურობას ძირს უთხრის. მაგალითად, მოვიტან საციციანო მამულების ამბავს: საციციანო, ათ წელიწადზედ მეტია, რაც გამიფხვნა, მაგრამ დავიდარაბების გამო ჯერ ეს საქმე არ გათავებულა. როგორც ვიცო, ზოგიერთ მოშიენს უფრო ძვირად უჯდება ეს დავა, ვიდრე ღირს მამული, რომელიც შემდგომში მის დაჩრდება. აი, ამ გვარ მდგომარეობაშია ჩენი სოფლის მამულები და წარმოიდგინეთ, როგორ ეჭირება მას მამულის სიყვარულით გამსკეპალული და მკოდნი პირები, რომელთაც უნდა ჩააგონონ ჩვენს თავად აზნაურობას, ერთი რამ მაღამა დასდონ ამ წყალობას.

ჩემის აზრით არის ერთი ღონისძიება, რომელიც თუ სრულდებოდა, მომეტებულს ნაწილს ჩვენს მემამულეებისას გამოიყვანს ამ გაჭირებიდან. ეს არის მშვიდობიანად, მდიდარობის შემწეობით, მამულების დაყოფა და გათავება საქსიხს იმ გვარებს, შორის, სადაც ჯერ გაუმოქმადი და საერთო მამულებია. მხოლოდ ამ გზით შეიძლება თავიდან აიცილოს კაცმა ის სენი, რომელზედაც ზევით მქონდა ლაპარაკი, და მართლაც ნუ თუ ყოველ ჩვენს მხარეში არ მოიძებნებიან ისეთი პატრონის პირნი, რომელთაც ამ გვარი საქმე იცისრონ და ამით გამოიყვანონ ჩენი თავად-აზნაურობა და გლეხ-კაცობა ამისთანა გაჭირებიდან? ნუ თუ უნდა ეუცადოთ მთელი საუკუნე ვიდრე მთავრობა ჩვენ მამულებს გაეციმიფხვენდეს? ან კი შეგიძლიან და დულუბად მოეცნოთ ამ საქმის დამთავრებას იმ გზით, რა გზაზედაც ახლა ისა დგას?

აი, ამ შემთხვევაშიაც, როგორც ჩენი თავად-აზნაურობის წინამძღოლნი, ისე ზოგიერთნი წარჩინებულნი პირნი, მოვალენი არიან თავიანთ ქვეყნის წინაშე ჩააგონონ ჩვენს მებატონეებს,—რა გაჭირება და უბედურება მოელოთ, თუ რომ აწინდელ ძილისგან არ გამოირკვევიან და ფხიზლად და გონიერად ხელს არ მოკიდებენ ამ საქმეს. იმათეც უნდა ჩააგონონ, თუ რა ხარჯი და დაღუპვა მოსდევს დაუსრულებელ დავიდარაბას მამულების გამო და როგორ სამჯობინარაა, ისეც ცოტა მამული დააკლდეთ, მაგრამ, რაც ერგებათ, გულ-დამშვიდებით, შეუცლიებლად დებატრონონ მას და მით მოისპოს მეზობელთა და სახლიკაცთა შორის ის შფოთი და უთანხმოება, რომელიც ორივე მხრისათვის მანებელობა და ჩვენს წარმატებას შესაჩინებელ ხელს უშლის.

წერილი ამბებში

აულალაუმე გამომცემელთა ქართველთა ამხანაგობამ, რომელმაც ამ ცოტას ხანში დიდი თანაგრძნობა მოიპოვა საზოგადოებაში, სხეთა შორის ჩვენთა მწერალთა სრულის თხზულებების გამოცემით, შეასრულა დიდი ხნის სურვილი ჩვენის საზოგადოებისა და გამოცხადდა გულმოდგინედ პირველი ტომი აკაკის სრული თხზულებებისა. ამ ტომში მხოლოდ წერილი ლექსების ერთი ნაწილია მოთავსებული და როგორც შეეიტყეთ მეორე ტომის ბეჭედა კიდევ დაუწყვიით.

გველილ სამშაბათს გორში წარმოუდგენიათ „დედათა კომიტეტის“ სასარგებლოდ ქართულ-რუსული წარმოდგენა და ცოცხალი სურათები ეფეხისტუკოსნიდან. შემოსავალი ოც თუმანმდის ყოფილა. ამ ცოტა ხანში გორში ეს მეორედ იმართება წარმოდგენა მომავალ სკოლის სასარგებლოდ კნ. მ. გერისთვის თანხრობით.

წერა-კითხვის გამარტლებელ საზოგადოების სასარგებლოდ გამართულ წარმოდგენიდან დღემდბერს შემოვიდა გაყიდული ბილეთებიდან 1025 მან. შემოწირულობა 145 მ. იყო, სულ 1160 მ. ხარჯი 363 მ. ნნ კ. წმინდა შემოსავალი 806 მ. 35 კ.

მ გ მ ს ა ნ ი

ას ვინ არ იცნობს, ვის არ უნახავს იმისი სახე, სახე ლეთიური, სახე, რომელშიც გამოუსახავს თვითონ განგებას მაღლი ციური!

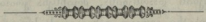
მას ვინ არ იცნობს, მისი ხმა წყნარი, ვით ნაკადულის ნელი ჩხრიალი, ანუ ყვირილი მისი სახარი ვის არ სმენია, ვით ზღვის ღრიალი?

მას ვინ არ იცნობს, მის ტბილ ლიმილით ვინ არ ტყვენილა, აღვრთონებულა, ან გულ-ამომჯდარ იმის ტირილით ვინ არ ტანჯულა აღშფოთებულა?..

მას ყველა იცნობს, ყველას უნახავს იმისი სახე, სახე ლეთიური, სახე, რომელშიც გამოუსახავს თვითონ განგებას მაღლი ციური.

მას ყველა იცნობს, მაგრამ ეს ცნობა ვარეგანია... იმისი სულის, ზეგარდმო მაღლით შთაგანებულის, არავის ძალუქს კი გამოცნობა?

ღებუ შეგრილო

სწავლის საქმე ჩვენში

მას წინაჲ „იუერიის“ მე-24 №-ში დაიბეჭდა სწავლამად ვრცელი წერილი: „ჩვენი აზრი სწავლად აღზრდის სისტემის შესახებ“. იმდენად ვრცელია ეს წერილი, რომ მე ვეფიქრობ ამში არა თუ „შესახებ“, არსობითად და საფუძვლიანადც კი შეიძლება განმარტებისა ავტორის თვით სწავლა-აღზრდის სახესი, მისი უმთავრესი მხარეები; შეიძლება განმარტებისა იგი ისე, როგორც განმარტებულია მიუღეს კერძაში, და შემდეგ განაგანათლებულს უნებ დამყარებული შესჯელობით ამ საგანზე ეთქვა, თუ ჩვენთვისაც ეს და ეს არის საჭიროო. შეიძლება გადაველით თვლი სწავლის საქმისათვის ჩვენში, კარგად გაკისნეს უმთავრესი მისი დირსება და ნაკლებეკნება, მერე დაესკვნა რამ და მიეცა საზოგადოებისათვის რჩევა და დარიგება, თუ რა განა დადგეს იგი თავისი შედეგების სწავლა-აღზრდის საქმეში. აწმყოს შეუსწავლავდ და წარსულის მიუხედავად საგანზე საფართო და ბასია სწავლად ნათქვამად და მხირად სუსტს საფუძვლზე ხოლო დამყარებული. კერძაში სხლსთა შორე განაგუდათ თავიანთ ისტორიაში და იმდენი გამოცდილება აქვსთ, რომ მათი ყოფა-ცხოვრება დაუშრობელი წყაროა ჩვენთვის, სადაცნარე შეგვიძლიან ავიღოთ ბუერი რამე სამკვლითად და სახელმძღვანელოდ, თუ არ გვინდა, რომ მხირვედლობაში გუკატაროთ დრო. „იუერიის“ თანამშრომელს ზურგი შეუქრევია ამ წესისათვის და მის მტაერად, რომ გარეგანიებისა ქართველის მშობლისათვის ჩვენი მდგომარეობა და საჭიროება, ვრცელი წერილი გუქვსაჲ უსაფუძვლო ბრადლებით ცაქეთ „ქალზე“, და ცალფა, ერთმხრათი და კაზადებული ანგარძებთა შესახებ სათავადა-ანხურთა სვალეებისა.

ყოველი ჯამიანს, რომელიც წინაჲჲ გამსჯელებული არ არის იქნეულობით და წინ-და-წინ არა აქვს შედგენილი აზრი, ისე გაიბეჭდა „ჩველის“ წერილს, რომ ავტორი ესარწნება საზოგადო სწავლა-განათლებას (ინმეე ინპაოვანიე) საშუალო და უმაღლეს სასწავლებლებში. საზოგადოანი მეთისეული წაქაითხვად იქვე იმ აზრსაც, რომ „სამუერწყო სვალეებიც სასარგებლო დაწესებულებას და ჩვენი საზოგადოებაც უნდა ზრუნავდეს მათ დაარსებო-

და? ამის გარდა გორის მხრის თავდაზნაურობაც ჭეუჭრობის სამეურნეო სკოლის განსნს. სანტენისის სასწავლებელს აქვს აგრონომიული განყოფილება და ამ სასწავლებლისთვის თავდაზნაურობამ გადასწავლა სამის-სამისა თოქნი გადასცას უიუგელ-წლია. ამის გარდა მთავრობა ცდილობს საერო მასწავლებლებს შორის გაავრცელოს სამეურნეო ცოდნა, რომ შემდეგ მით მეგავლით უწინაა დაბალ ხელს და ამ წრით სხვა-და-სხვა სასწავლებლებთან განსილით ვიდრე განყოფილებას. მაგრამ ამის თავი დაგახსნობთ. ერთი ის ჭეუჭრობა კვლამ აგრონომი* თანამშრომელს, სდა არის წინააღმდეგობა საბუთებს და დასკვნას შორის? გიმნაზიები ბუკრას ჩვენში და ვაკანსიებიც და ამიტომ სთავადაზნაურო სკოლები არ უნდა გეხდოდეს, იმის წრით სხვა გვარი სასწავლებლები უნდა გავმართოთ. აგრე რომ ვითქვით, როგორც მოვასხენეთ, ავი სხვა გვარი სასწავლებლებიც არის? მ-გრამ არა... უგარდავად ნუ ვთქვით ბატონს თანამშრომელთან და ამის ან სრულად არ გავუბარ-ს სწავლა-ბ-ზრდას მდგომარეობის ჩვენში, ან და სიმართლეს გუდასვლობს და უნდა საზოგადოებას ცრუ და შემდგარი წრით ჩაგონოს. რა უფოთა მერე, რომ გიმნაზიები ბუკრას ჩვენში? შეიძლება მთლიანებიც ბუკრი იყოს ჩვენს ქვეყანაში, მაგრამ ჩვენ ვართები ვართ. გიმნაზია ბუკრას, მართლდა, მაგრამ საკუთრად ჩვენთვის ვი არ არის. ჩვენ არც გიმნაზიები გვაქვს ჩვენი და არც რეალური სასწავლებლები გავაგნა. ჩვენ ქვეყანაში რომ არის სასწავლებლები, ისინი შეადგენს სახელმწიფო დაწესებულებას, რომელიც გამართულია საყოველთაოდ, ყველას ხელხისთვის და ჩვენ არაფერი უფლებს არ გვაქვს მთის აგრონომი-ბაზე და არც რასიმე ვკვითხავს ამთვის ვინმე. რამდენია, თუ იცით, ქართველობა ამ გიმნაზიებში და რეალურ სასწავლებლებში? — მეტად მცირე! ხსენებულ სასწავლებლებს, როგორც საზოგადო დაწესებულებას სახელმწიფოში საკუთარი საგანი აქვს და თავისი საკუთარი ზრინებუ-ბი. ჩვენ ვი გარდა სთავადაზნაურო სასწავლებლებს და ერთი-ორი ზირველ-დაწესებითი სკოლისა საკუთრად არც ერთი სასწავლებელი არ გვაქვს. *თანამშრომელს* უყვარს, რომ გიმნაზიები მეტად ვაკანსია და ამბობს, იქ თუ ბუკრას ვაკანსია იმგვარი სასწავლებელი ჯარ უნდა გეინადგოსო. როგორ აურთა! ვას ვასებო არ არის? გიმნაზიებში მეტად ვაკანსიები შედარებით და იქითვე მიისწავთაინ, იქნება იქ უფრო ადვილად ადგილ-შეკეთით. რადგან რეალური სასწავლებელი ერთი-ც ოცილი-სში და ვლასკური სამი, როგორ ჭეუჭრობით, საითვენ უნდა გავწად საზოგადოებას, მით უმეტეს რომ გიმნაზი-ები გვას უხსნიან სხვა-და-სხვა მთავრ სასწავლებლის-ა-დმი და რეალური ვი მართო ზოგიერთი მთავრ სასწავ-

ლებლისადმი რომელ სასწავლებლისთვის უფრო უნდა ემხადებინათ შეიძლება, თუ საშუალება ნებას არ აძლევს, რომ ორი ზირველური სასწავლებელი ვაკანსიათ ვლასკ-ურად და რეალური? თუ რეალური ერთია და თანაც უფლებას არ იძლევს, როგორ უნდა მოტყუვლიყვენ? არა, თქვენი ღლიაც ვითვლას ჩინებულ და ღმერთმა მოვას-მარაოთ, იან გრევილით. მხოლოდ მაგალითად დავი-სურათებით თქვენს ღლიაცას. რომელსაც თქვენი იცავლი განხორციელებს და მთელი საქართველო თუ არა, ნ-სკეარი მანც მუბალებად და მუხსტრელებად განხებიან, მამნ რომ დატრითით ვირი ვიტრბოთ: და ნესებით და იქ წაილით განასუადდ, სდაც უფრო ბუკრი მოცილე გეულებით, ან ისეთი ბოსტნუელი სთავით მამნ, რომელსაც იმდენი ფასი არა აქვს, როგორც სხვას, ბუკრს კურაფერს მთავრბთ. შეიძლება თქვენი ნაჭარნახულევი ტრეილად დავიღვსით და იძულებულს გეყოფს ხანიტ-რული ვიმბას, რომ ირ-სამის კურსტეუ განხელით თქვენი საქონელი ქალაქს სასოველს გარეთ. ამ მაგალი-თით მე ის არ მინდა ვითქვას, რომ რეალური სასწავლე-ბული საქარო არ არის-მთქვი. მე ამის მოვასხენებთ, დავი მალა აქვს იმ გარემობას, რომ ვურ-ურბობით, თავით სახელმწიფო უმარტესობას აძლევს ვლასკურს სწავლა-განათლებას და ეს მალა ბუკრს იმარჩილებს.

გიმნაზიებში კურს-დასრულებული შედის ყველა უმაღ-ლეს სასწავლებლებში, უიუგელას განსილით მისთვის გზა, ხოლო რეალურს სასწავლებლებში სასწავლს ნება აქვს შე-ვიდეს მხოლოდ ზოგიერთ მთავრ სასწავლებელში და, ასე ვთხრობთ, აქაც იდის ცდილობს უწინა მის გიმნა-ზიელი. ჩვენ შეგვიძლია ვითქვათ, რომ ეს უხსმარ-ლობას, ასე ვი უნდა იყოფ და სხვ. მაგრამ ეს სხვა ს-კითხვავა, რომლის გადაწყვეტას ჩვენსე ვი არ არის დაძო-ვიდებელი. ვი ხანი ვივლის ვიდრე ამ საქმის გადაწყვე-ტამდას და მანამ ვი მის გუელენას არ შეგვიძლია გვერდი შეკუროთ. ჩვენ შეძლებს გვარად უნდა ვერცოთ, რომ ორივე გვარი სწავლის მსურველი დავაძოყოფილით, თო-რემ მხოლოდ ერთგვარი მიმდინარეობა რომ მივსრეო ჩვენს სწავლის საქმეს და დავივითთ უიუგელი ვანი სო-ფელში უნდა იყავოს, ჩინოვნიკები რომ ვეინადო და სხვა, ამით სექვი არ გავულებას. მთლიან ათავლწინებუ-ლი ჭეუჭრობა ბატონს თანამშრომელს ჩინოვნიკები, ვას-ს-კუთრბობით სტატსკი სოკეტნიკები და მეც დავითანსებში, მაგრამ სხვანაირთ განმარტობით: *მართო* სტატსკი-სოკეტნიკობა არას არგებს ქვეყნას, მაგრამ სტატსკი-სოკეტნიკიც არის და სტატსკი სოკეტნიკიც. ვანი სა-ჭარი და არა სტატსკი სოკეტნიკი. ვარკუნობაზე ვი არ არის სექვი. მე ვიცი ისეთი სტატსკი სოკეტნიკები, ისე-თი უნივერსიტეტლები, რომელნიც ქალაქდას სთელის-

გან მიეშურებინ, რომ ხალხს რაიმე სსშეული მისცენ თავის ცოდნით, თავის დარბევით, ცდილობენ მეურნეობას ასწავლებს, სკოლას გაუხსნან და სსპ. და ასეთი ემსწავლებლები ვინაა მუ და თქვენ, რომელნიც სოფელში უნდა იყვნენ, რადგან ამისათვის კმსადგომადენ, მკერამ დაუკრავთ თქვენი და სოფელადნ ქსელაქში მოსულან კანცელარებში სსსამსხურთად. ამის კი არ მოვასწავლებენ ჩინთავივებო ვამძრავლეთო, ამის ამბობენ, რომ უმადლესი სწავლას არის სსჭართო, ადამიანთა სსჭართო და მცენბრულად მომსადგება ცხოვრებისთვისო. მარტო დაბალი ხელისსხეული და მუბალები არ კმარს, მარტო ამითი წყალობით წინ ნაბიჯი ვერ წყვალავთ. ხალხი, რომელსაც არა ჭყავს უმადლესის სწავლა-მცენაურებით შეიარაღებული კაცები, სუსტია და თავის მცირე ცოდნით და მცირე განათლებით, მოხლოდა მუბალებით და მუბოსტეობით, ვერ დაიცვას თავის თვით-არსებობას. მცენაურებს არის უმთავრესი ხელმძღვანელი და წარმმართველი ხალხის ცხოვრებისა და ყოველი საქმე, ყოველი ხელისნობა, მოკლებულია ამ ხელმძღვანელობას, სოფელადნანდ არ ჩაითვლება ამ დროში და იგი ვერ წასწავს წინ ხალხის კეთონომიურ და სსმცენარეის მდგომარეობას. ავი, ახლაც გვეყვანს მიწის მომქმენი? მოკლე ქართული ხალხი მიწის მუშა არ არის? ავი სოფელში სსხელან და არა გამოადის-რს იმდენი? სწავლას სსჭართო, სწავლას და ამისათვის სსჭართოა სსშეული სსსწავლებელი და შუამდგომადელი სსწავლას და მერე მშრით თვით ხალხში პირველადწყობითი სწავლას გავრცელებს. მიანდ-მოიხევათ: გვეყავს მცენაურულად მომსადგებელი ატონომიები, ისეთებები, ტუნხიასებები? ბევრი გვეყავს გამოჩენილი მცენარე ჩვენი კეთონომიურის მდგომარეობის, ჩვენი წარსულისა და აწმუხის? ბევრი გვეყავს გამოჩენილი კეძი, გამოჩენილი დღეობატონი, ჰუბელიცინო? ისე არის, ახა, გვიხევიანი სსპა ქვეყნებში თუ ბევრს დაზარალებენ პროფიციონალურის სწავლასხელად, ამიტომ რომ აქ სსხოვადო განათლებამ და უმადლესმა ცოდნამ დიდი ბავთი წარსდგა წინ, და ახლად ამსხედ უფრო დაზარალებენ, რაც უფრო სსკლებად არის თქვე-ადგებული. ჩვენში თუ გონივრად ამ ვსადა, ისიც იორი, ან სსამი კაცი, მესამოცე წყობის სყოფი, და ისინი არიან ვურ-ვურობით ჩვენი მუთაურნი და ჩვენი ხელმძღვანელები. სსპა არაყინა სსსანს. თვალ-სსანთი მკვლავითაც ხელად გვაქვს ამ ვსადა ჩვენი მოუშხადებლობისა. ადრეც განეთას რევისი გზის საქმე, ჩვენი თავად-ახსურობის ქსურის ავისროს ამ სსქმის განხორციელებას, ქსურის თათონ ვსკვეთოს. ვსრვი და ვუთადი. ახა, მინეკეთ რამდენი კაცი გვეყავს ამ სსქმისათვის მომსადგებელი, და დასულოვნებული? ამ სსქმეს სსამ მცენაურული ცოდნა უნდა? ამისთვის სსამ სს-

ჭართოა როგორც ტუნხიასებები, ისე სსკეთონომიო და სსფინანსისო სსქმების მცენარე? ახა, სსად არიან? არსად. თქვენ რამდენიმე უნივერსიტეტის დაბლობით სუ კი ჰხომაკეთ ქართველებს გონების სსდაზროს; მცენარე ვანიჭებთ. ჰმახნებენ, რომ უმადლესი სსსწავლებელი კურს-დასრულებული კაცები უსადგოვადმრებან და სუთ-მსსათანა სსამსხურის თხოვნის დაწყვებუნი. ახლად ამის რატომ ადრე ჭვიტობენ, ეს კაცები ვამუთავილი იქნებან და დაჭვბუხლებიან ამისთან ცოდნას, რომელიც არ აღუმატებს უბრალო მუბალებების და მუბოსტეობისას, სსმირად აწმუხე მუბავითავებენ სსადმე და გვეყვებან, აა ეს და ეს უსადგოვად არისო, სსამსხური ვერ უმოკვად და ტუყვილად დაიარბოს. მერე სურვილი თუ კი აქვს ამისთანა ემსწავლებს, რომ სოფელად იცხოვრობს, რკვსობას მოკვიდონ სსელი, რა უშლისო? ის, რომ მუწნებობს არ უსწავლავთ? მუ თქვენ ვარწმუნებთ, რომ ამით ერთს თვეში შუქობანთ შევიწინ და შეისწავლან ის, რასაც თქვენი დაბალი ატონომიული სსკოლის მოწაფე ორს-სსამს წელაქვას სწავლობს სსკენადლურად, და უფროც ვამოთქვებენ ამ ცოდნის. მამ რატომ არ მივანდებ? მიხეც რა არის? აქ ბევრი მიხეცია და უფრო დიდ-მნიშვნელოვანი, ვიდრე დაბალი ატონომიული ცოდნის უწინააღმდეგე. ეს არის დამოკლებული მიმართულებასზე, სსსათან სსმტკიცეზე, განაწილის უქოლადობაზე და სსპა ათსნაირ სოციალურ და კეთონომიურს ზირობესზე, რომელიც მტკიცედ შეკავშირებულია ხალხის მდგომარეობისთან. ჩვენი თათონ-აროვად მცენარე კაცები, რომელთაც შეუსწავლიათ მუწნებობა, რატომ გავრბიან სოფელს და განცუდადისსკვენ მიეშურებან? რატომ სოფელად არა რწებან, რომ მკვლავითი უწინონ ხალხს, როგორ უნდა მუშობან, როგორ უნდა რკვანას ვამართავს... ამისათვის სსჭართოა სსხოვადოდ სწავლას-აღსრუდის სსქმის დაწყება უსადგოვად, სსჭართოა მიმართულებას მიცემა ახლად-თამბასათის, სსჭართოა მცენაურულად მისი მომსადგება და, როდესაც მის დეკლარე ქვეყნას, სსსათან სსმტკიცეც და ცოდნაც, ის ყოველგან იმუშავებს. ამისთანავე სსჭართოა თითონ დაბალი ხალხის განების განვითარება, სსჭართოა პირველად წყვობის სწავლის სწორს გზასზე დაწყება სსკოლა სსკლებში და გავრცელება. მასში მუწნეობის ცოდნასაც უფრო ადვილად ვავრცელებენ მცენაურულად მომსადგებელი კაცები; მასში სსმუწნეო სსკლებიც უფრო მკვიდრს სსფორეულად იქნება ატეული; უფრო დაავსებს მათ დაბალი ხალხიც.

(შემდეგი იქნება)

ა მ ი რ ა ნ ი

(ლიგანდა)

 მირან ლეთისა ნათლული,
ლეთისაგან მირონ-ცხებული,
ლომი, გმირთ-გმირი ხალი კლდე,
ქვეყნად ვაყვაცად ქვეყული,

დადის სოფლიდან სოფლებში,
გადადის ზღვიდან ზღვაზედა,
მის უნახავი მიწაზე
ქვა აღარ დარჩა ქვაზედა.

მილად მოიარა ხმელეთი,
მოვიდა ძველსა ბინაზე;
ის აღარ არის ამირან
როგორც იყო წინაზე:

დაფიქრებულა ვაყვაცი
და მისცემია ნაღველსა;
გული არ ერჩის საღზინოდ
მრავალის ჭირის მნახელსა.

ყოფს აღარ უღდებს არავის
ის გაჭირება-ლხენაში,
ცას ეპირება შებმასა
და შედის უულის წყენაში...

ამირან ცასა შეება,
ქვეყნად ბეგრს აესა ვედეაო:
ხალხი სჭამს სისხლის ლუკმასა
და ამის თქმასაც ვედეაო,

რომ მადლიანად არ არის
ქვეყანა მომართულიო;
უნდა მოისპოს ძირიან
უსამართლობა კრულიო.

დაირგვს ყველგან კეთილი,
ქვეყანა წაღმა ბრუნავედს
და საქმით გვირგვინდებოდეს,
რახვედაც ხალხი ზრუნავედს...

არ მოეწონათ ქურუმებს
მსჯელობა ამირანისა,
შეიპურეს, კლდეზედ მიჯაჭვეს
გმირი მდევრის ჯანისა.

და მას დღეს აქეთ კავასის
ფრილო კლდეზედ მიჯაჭვეულს
სისხლში უთხვრიან ყოინგი
ნისკარტბრკვალებით ამაყულს.

მაგრამ არ ჰქარავეს იმედსა
ტანჯული გული გმირისა
ამბობს ვერ სძლევენ ამირანს
გაძლება არის ჭირისა.

ვერცეინ გამიჭრობს იმ დრომდის
გულში სიციხის სანთელსა;
მანამ არ ენახევ ცით მოსულს
ქეშმარიტების ნათელსა.

კინტოს სიძღვრა

 მერთმა იცის, რომ სოფელი
არის ცოდვით დაცემული,
და, სხვას უკან რომ ჩამოვერჩით,
ამას როგორ გვიხამს გული?!

მაგრამ მაინც კაცი მქვია:
მეც მაქვს ჭკუა და გონება,
დროზედ ქეთობა ვიცი,
დროზედ შრომა—მოქმედება.

მეც შეილი ვარ დედა-მიწის,
წუთისოფლად მოფრენილი,
მეც მოვეყვები სხვებსავითა
და მეც შემეჭამს ჭია-მლილი.

როდი მიყვარს დაქადება,
ლაქლაქი და ტრაბახობა,
არც სათვალე, არცა „ტროსტი“,
არც „ჩხლაკვა“ და „კაეალოზა“;

არც ზოგიერთ ნასწავლსავით
უცხო ენით ტიტტიკობა,
არც ქვე-ძრომა, კუდის ქნევა
და არც ტაკი მახარობა...

ძმა ბიჰისთვის თავს გავწირავ,
მეგობრის ვარ მეგობარი:
მეგობრისთვის თავ-დადებას
გვამცნებს თვითონ მაცხოვარი.

თუმც კინტო ვარ, მაგრამ მიყვარს
მეც მშობელი ჩემი მხარე
სად მატარა დედამ მუცლით
და სად მელის მე სამარე!

აბა ერთი დაგმოს ეინმე
ჩემ წინ ჩემი დედა-ენა,

თუ იმ წუთსვე არ გავგზავნო მე ის საიქიოსკენა?!

არ გავცელი მე ჩემს ძველს ჩოხას არც სერთუკზედ, არც ფრაცზედ; აროდეს არ დავაფურთხებ მამა-პაპის საფლავებზედა.

მერე რაა, რომ ექვიფობ? სხვებს არ ესტყაიებ ზოგასეთია: მე მას ეხარჯა, რა(ი ვიშოვე საკუთარის ოფლის დღრითა.

მეგობრებთან ქვიფის დროს ხშირად შევცემა სადღვრძღვლა: გაუმარჯოს ქართველს ხალხს! „გაუმარჯოს საქართველოს.“

შეჩვენოს გამჩენლმა მის ღუმეზან, მისი მტერი და მისცეს მას მომავალი ბრწყინვალე და ბედნიერი

კინტო რომ ვარ, განა მისთვის მყრდ ქვეშ მეს არ მიცემს გული? განა მეს არ შემიძლია სიძულელი—სიყვარული?!

ილ. ჩხერიშვილისპირელი

მოსწრებული სიტყვა

მართს ნიჭიერს გურულს მეღვქმეს, ცოტათი შეხარბო შეზღულს, ოზურგეთის მოედანზე შეზღულს ხედა ძლიერ კოპწია, მაგრამ მასთანავე ფრიად მახინჯი ქალი.

— რა ამბავია, ჩენო პოეტო, რომ ყველასთვის საყვარელი თავი ღვივის ვადაშვიდ ყველას შევადულეო, თამამის კილოთი უთხრა ქალმა.

— ჰოო, მიუგო გურულმა; ეწინააღმდეგე იმ ღვივისს, რომელმაც ჩემი თავი შენ შევაძულა...

შამილი რომ პეტერბურგში ჩაიყვანეს, სხვათა შორის დაათვალიერებინეს საინჟინერო-ტექნიკური ერთმა მხლებელმა, დიდი ჩინის მქონე რუსთა-განმა ჰკითხა: ბატონო, ეს ხომ ერმიტაჟია ნახეთ. ერთი გვიბრძანეთ, ნუ თუ არაფერმა გვაკაციოვით პეტერბურგში?

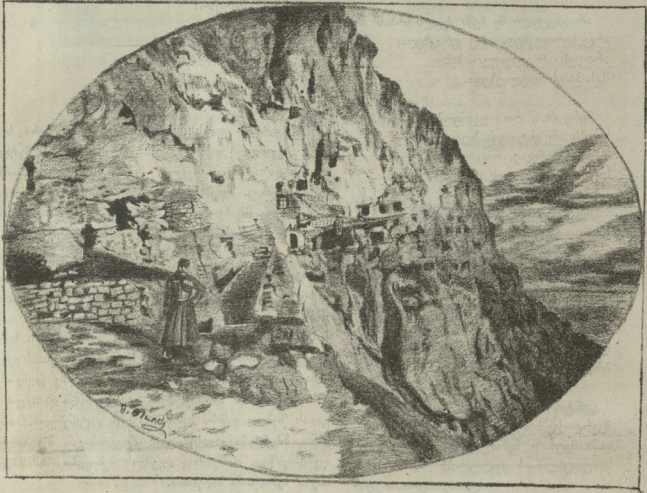
— როგორ არაო, მწარე ღვიფლით მიუგო მთების არწივმა! როგორ არა, ჩემო მეგობარო, — ჩემმა აქ ყოფნამ გამაკვირვია!

ვ ა რ ძ ი ა (დასარული)

თეოთ იმ კვლავს, სადაც ვარძიანის მონასტრია, საკვირველი თვისება აქვს. კვლავს ქვა არის მეტად რბილი და ადვილი საკვითი, მაგრამ ამ სიბრძნისთან მეტად გამძლე. ბუნების მოკვლევას: ნუსტი, ჭარი და სიბრძნის-სიბრძნე მჭიდვარედ ვერ მოქმედებენ მასზე. აი, ასეთი თვისება ყოფიდა მისეზი, რომ თამარ მეფეს და მამასის გიორგის განსწავლავს: კვლავში მთელი ქალაქი გამოკვეთა. ამ კვლავს ქალაქში შესანახავია მეფის დარბაზი და კვლავს თამარის ჰატარა საძლიერელოთი. დარბაზში დღევანდელი არის მეფის ტახტი და დიდებულთა დასასხდომები, კვლავში გამოკვეთილია. თამარ-მეფის საძლიერელო წარმოადგენს ჰატარას სადგომს, კვლავსიან გვერდით მიშენებულს. აღმოსავლეთის კედელზე წიგნების დასადაბო მკვლავს არის კვლავში გამოკვეთილია და იქვე მკვლავს სეზოთ ვაწრო სასათუთი აქვს დატანებული, სადა დანაც მშენებელი გადსახვლავია მტკვრისაკენ შეუქმლავს: ფერდობზე, რომელნიც დღემდის შეუქმლავს არანა მშენებელი ხეხილავანი ზღვრითა.

თამარ მეფეს თურმე ხშირად უყვარდა ამ სადგომში ყოფნა; როცა ვა დიდებულსა და სახელმწიფო საქმეებზედ წორწინას მოაჩვენა, მასნივე მიმართავდა ამ ზღვრის სადგომს, კებდა იქ მოსვენებას და სტუმბობას ბუნების მშენებრებით. ვან ივის, რამდენი ჭეჭუნის სასარგებლო საქმე მოსვლიდა დიდ მეფის გონებას ამ მუდროს საშრობელში და რამდენჯერ დამტკვრანს ამ სადგომის კედლები თამარ მეფის ხარხარა ხმით, როცა ღვთის მოსაზრებებზედ ვაწროთადაც დაუკვამლავს კითხვას...

დარბაზის გვერდით არის ქვის აუზი, რომელშიაც კტკვა თურმე ასა სიფა წყალი. ამ აუზს არც ახლებმა და არც ზირზედ გადადის, მაგრამ შიგ აუზში სხვადასხვა წყაროს წყალი ზირამდის ავსებულია და რამდენსაც ხარხრებს, იმდენივე კვლავ ამოდის და შიგ წყალი მუდამ ერთ სიმაღლეზედ დგას. იმ ხუროთ-მთავარს, რომელსაც ვაწვაროს აუზი გაუკეთებია, ზედიზევანი უნდა სწავლიდა შესანახავი ბუნების კანონი, რომლის ძალითაც ორს ერთსა და იმავე სიმაღლის ჭურჭელში წყალი თანასწორ სიმაღლეზედ დგება, უკეთუ მათი ძირები ერთმანეთთან შეერთებული არიან. აი, ამ ბუნების კანონისმებრ თამარის ბრძანებით აუზს აუზში, თუ არ მენებარი, სხვა

გ ა რ დ ი ა

გერავინ მიხედვებ, საიდან მოდის ეს ასკარა წყაროს წყალი, ან სად უნდა გადაიოდეს.

კარბია ჭავით, მდებარეობით და სტრატეგიული მხარეებით მართლაც საუკეთესო სადგომი უნდა ყოფილიყო. მეფე აქ ქვეყნის სადარაჯოთ იდგა, რომ გამდებარეებულს მახმადანობას ბაღდადის ხალიფას ბრძანებით საქართველოს სასლურები არ გადმოეთოდეს.

თვით კარბიას მღვიმეში დღესაც შესწინაშნავია ის გარემოება, რომ იქ საფხულს გრილს და წამთარს თბილა: არც შემას სავტრო სათბობად, არც წყალა სავრთლებულად. კლდეში გამოკვეთილი მღვიმეები ისე ხელგუნჯად არის სურათ-მოამდებრებს წესხედ აგებულია, რომ საკმაო სინათლეც წაღის შიგ და მუდამ წმინდა ჭკერიც მუშაობს: ამის გარე იქ მყოფთ არ იგანს არავითარი აუღმყოფობა, რომელიც წარმოსდგება გარეგებისაცანს; არ იგანს, რა არის, სურდო-ხველს, ანთება, ჭარბი და არც ციკვბ-ცხლელება. დღესაც აუარებელი მღვიმეების კარბიას კლდეში გამოკვეთილია. იმის რიცხეს სსვა-და-სსვა მტსავრები სულ სსვა-და-სსვა ნაირად მოკვათისრობენ: ზოგი ამ-

ბობს სსმსა მღვიმეაო, ზოგს კი ეს რიცხე შედსსამდისაც აჭყავს. ამდენს სადგომებს მარტო ერთგან ჭკონია სავრთოდ შესავალი ალაყაფის კარები, ისიც ძალის ვაწრო — არშინ-სსხვეარი სიამლელ და არშინი სავანე. ამოსთანა ბუნებით მიუდგომელს ცხისეს და ასე მავრად კარხაკეტელს მოსავკრებული ჯარა არ დასწირდებოდა. ასლა თუ მოავისწრეთ; რომ ამისთანას სსხინსხეი ალაგები, სსლ-კლდეებში გამოკვეთილი, მრავალი იყო საქართველოში, მშინ ადვილად შეკვიძლია წარმოადგინოთ, რომ თუ არ შინაური გამცემი მტერი, გავრეე კერათდეს საქართველოს მცდენს იერას დააკლებდს. მართლაც მიელ საქართველოს ისტორიასში, დაკვირვებით რომ გადაფერდელს კაცმა, თავიდან ბოლომდის ერთი დედა აწრია გავრებულია, რომელიც მოკვათისრობს, რომ მტრის შემოსევა და ქვეყნის ავლება ნადავ შინაური გამცემობის შედეგი ყოფილა და სსვა არაფერი. კადეც ამიტომ შეუთსწავს ხალხს ეს ანდაწა: „რცხე შიგნიდან გავრებოდა“.

კარბიას კველსიას კვლევა ჩინებული მსავტრობით ყოფილს შემეულია. ჩრდილოეთის კვლეებზედ დღესაც

თამარი

ბურღუხანი

გიორგი III

სწახს გამოხატული თამარ-მეფის დედ-მამა: გიორგი და ბურღუხანი, მათ უკან სელ-გაზურაბილი თამარი, თამარის გაკრძალი დასაგლეჯისკენ მისი შვილი გიორგი და-შა; შემდეგ მიჭეკების წარჩინებული მსედართ-მთავრები თამარ მეფის დროისა. ჩვენ აქ მოგვყავს ფოტოგრაფიით გადაღებული მხოლოდ თამარი და მისი დედ-მამა. საკვირველი მშენიერი ყოფილან თამარის დედა, რომელსაც ძლიან ჰბაკს თვით თამარი. გიორგი მეფეს სელი ბანუ-შურია ღვთის-შობლისკენ ნაშნად ედრებისა.. ბურღუხანი დედოფალს უჭირავს სელიმ ვარძია; რომელიც ფოტოგრაფიაში არ გამოხუდა და; როგორც კტუობა, თვით მისი მხატვრობაც გაფუჭებული უნდა იყოს. აქედან სწახს, რომ ვარძიას ამერებაში უშირატესი დეაწლი ბურღუხან-დედოფალს უნდა ეკუთვნოდეს. ძლიან სამწესირობა, რომ აჭამდის არ ეტაქეს ერცელი ცნობა ამ შესანიშნავს ქალ-სედ. მიუცლილად თვით თამარის ბუნების თვისებებს და მის უმადლესს სულის ღირსებებს დედა მისის წარჩინებული სხეობითი სულის სიამდლე და ბუნებითი მშე-

ნიერება უნდა ჰქონოდა წყაროდ, რადგან სასოგადოდ შენიშნულა, რომ კარგი შვილი კარგის დედის ნყოფილაო.
 „ქართლის-ცხოვრებაში“ მხოლოდ გაკრითი არის მოსხსენებული ბურღუხანსედ შემდეგი: „ამას (გიორგის) მამამს... სიცოცხლევე თვისას მოჭკვარა ცოლი, ასული ოკსთა მეფისა სუდასისა, სსხელით ბურღუხან, რომელი ჰმტლდა საკეთილს ყოველთა დედათა. მისებრა სმდლი არს ესილავა ქართლისა თქმს...“
 1854 წლამდის გაკრანებული ვარძია იყო თავშესაფარი ქუთის მწვემსებისა, რომელიც ოღესმე დიდებულა მინისტრის სავოკედ და ფარეხად გავსდათ. კვლასა და თამარ-მეფის დარბაზი საქმიანის ნესვით იყო გავსებული. ამ წელს კრთი ღვთის მოყვარე ვალტოხი ბერძენი, სსხელად სავი გიორგი ზობინდოძელი, ოსმალეთიდან გამოქცეული, წავიდა წალავანს ვარძიას სლოცავად. ღვთის მოყვარე და ქრისტეს სარწმუნოებით ვა-მსტკვალული ბერძენი შემწუნდა, როცა დაინახა დიდებულა ნაშთი საქართველას წარსულის ძლიერებისა საქონლის ნესვით ავსებული. ამან გამოითხოვა ისადორე არ-

სიუნიკისკომისიისგან ნება-რთვა და შეუდგა თავის საშუალებით ამ მონასტრის განახლებას. მან გასწვინდა თავის ხარჯით მღვთმშობელს სპირიტის ნებისაგან, წინ კედელი აღუშენა ჩამონგრეულს მღვთმშობელს, გაძროთ კვლევიაში ახლო კანკალი, გააკეთა მღვთმშობელს შესასვლელი გზა და გადაკა ხიდი მტკვარზედ. 1857 წელს კვ. ხარხოსმა ეკსკვიმ მოახილდა ეს მონასტერი და აუწოთხს. ამას შემდეგ გამრავლდნ განძობა ბერები და მღორეკლები, ასე რომ 1863 წელს მონასტრის წინამძღვრად განაწესა მასვე ეკსკვიმ მტკვარის მონასტრის ბერა მამა ანტონი; თითო მწროწველბა მონასტრისა კი ჩხარდა ახალციხის ბღალიანის.

ვის იცის, დღეს ეს მონასტერი რა მდგომარეობაში აქნებოდა, რომ კეთილშობილს ბერძნის მოღვაწეს ზომონდოშელის თავის ხარჯით არ განკანსლებინა საქართველოს ერისკენ სრულიად დაიწყოული დიდებუელი კარმია. საუფუსოდ იყოს სსსსება ამ უფსო მოღვაწის.

3. წერეთელი.

ს ი ნ ბ ა თ ლ ი ს კ ბ ე

(ბიერსონისა)

ითქოს ეკონან მთის სნადელს, დრმად ჩაქვრბა ბიტალი კლდე და მის აუღლებულ ღოდებ შუა მომწველელი მხარულად მიეჭურბოდა კავისკენ.

წელის ბირს ხორბი ტყე ამოსულაიოთ და გაკვირბობით შესტროფიდა და შექხნარდა მასზედ წამოწოლილ ღოდებს. გასოხსულდებოდა თუ არა, მოკარდებოდა მდინარე, მოხლავაებოდა, მოკლებოდა ტყეს და უფრო მხარულად და უფრო სწრაფად მიიწვედა სულ წინ-და-წინ თავის სანსტრულ კავისკენ.

ხორბი ტყე კი ზატომრად გრძობდა. თავის თავს ამ აუღლებულ კლდეებს შუა. აისკდედა, სკეით მთის კენწროს მტრს კერას სედაგდა და იმას კი სულ სხვა ქსტრობოდა: ნეტკვი თავისუფლებას კვლინოს როგომწო!

— იცა, რა გათხრა? მუხბრუნდა ერთხელ ღვიპა იქვე იმის გკრდს მდგომ მუხსი: ცდა ბუღის მონასტერაო, ხოტქამია; მოდი ეს განსკილია კლდე შქვანით შექმოსოთ, და ენახოთ ერთი, რა არის ამ მთას იქით! რას იტყვი?

მუხამ მამად გადმოიხედა სკეიდან, ასე გაბედაით სიტყვა ვინ შემომკდარაო, მერე ისევ კლდის წვერს ახლდა და თავის გაკადნიერებულ მოსაუბრეს ზსოუხა არა ღიორს-არა.

ისევ მოკარდა წყალი, თავი მოიკეთიანა, ჭიფეტოდა იჭურბობას ცოფიანივით, ბრახობდა და თუთრა ჭიფე

სლიოდა. ტყეს საშინელმა გრიჯლმა დაქვრა და ღაწი-ღუწი აუქნა. კლდე კი იდგა და შეჭყურებდა თავისებურად გულგრაუდ.

ღვიპა დროს კლდა, რომ თავისი წადილი აესრულებინა.

— მეზობლო, უთხრა მან ფიჭეს, რომელიც მერე მხარეს უდგა, ნუ თუ ასე სუსტნი ვართ, რომ ამ კლდის შემოსავს კერ შევიძლიოთ? ნელ-ნელა აუქნა, ზედ კენწროზედ ავიდეთ და ენახოთ, რა არის ამ კლდეს იქით?

— საქმე დაწვეება, უმჯუსხ ფიჭვი; თუ იკისრებს ვინმე და საქმეს შეუდგება, რატომ? მშინ ნუნეი წადილის მალწვეა სულ ადიალი აქნება. საქმე დაწვეება, ამზობდა ფიჭვი და თან თითქო თვალთ კეთისებოდა თავის მეზობელ ტირიფს:— შენ რღას იტყვი?

კარგა სანი უყურს ტირიფმა კლდეს, რომელიც საშინლად წამოწოლილიყო, თითქო ეს არის წამოიჭვევა და და ტირიფს ჭეშ დაციასსო.

სულა შეესეთა სდბრადის, კული აუფსნტქლდა, არ დაეშვას და ასე ხორხის, სიგოცხლით საკუს თვლია არ დამიქნოს ამ სახიზღამა, გრძობასს მოკლებულმა კლდე-მა. მერე ხაზად, კობტად შეაქნა თავისი ღამაზი ტოტები და სოტქა:

— დმერთო შენ იყე ჩკეხი შექმე! და სანში შეერთდენ ამ საერთო საქმისთვის.

წინ ღვიპა წყადა. კარგა მხნილია აარეს და გზაში მოცხარა შეხვდათ. ღვიპას უნდოდა, გზა აქვინა.

— რადა! მოცხარინ თან წყაიყენათ, სოტქა ფიჭვის და მოცხარინ თან გაჭევა.

ცოტა ხანს უკან ღვიპას სისუსტე მოკრია, ეღარ შესძლო, დასხლტა და დაეშვა ჭეჭიოტან.

— მე მოამტკიდე, მე! შეჭვირას მოცხარამ, ამისთან კლდეზედ ცოცვა ჩემი ხელობა. ღვიპამ დაუყურა და მიეზღაწეს. და სდაც კი ერთი ბეწვა, ოდნე მოსამკარებელი იყო რამე, მოცხარი მკარა ებღაუჭებოდა, ფესვი იმატებოდა და თან თავის მოგზაურნი მიჭვევდა.

მიდიოდენ და მიდიოდენ, სელა, ძღვანი სელა, მკარამ დლითი დღე უსხლოდებოდათ თავიანი სავანის. წინ მოცხარი, მერე ღვიპა და ბოლოს ფიჭვი და ტირიფი. ჩკენ ბუღნიერბას ამითი მიავლწეოთ, იმხდა ტირიფი.

მკარამ სახიზღამა კლდემც შეხიზნა, რომ მასზედ რაღაც მატლები ცოცავენ. შეხიზნა და ჩაიფტრდა,— რა უნდა იყოს ეს დაუღალავი და დაუწყებელი მატლი, რომ დღე და ღამე სულ სკეით და სკეით მიიწვისო?

მოელი ორი სუფუნე ფიქრობდა კვდე ამ სუკო-
თსაგზედ, ვერას განხდა და ბოლოსა ჰატარა ნაკადულს
ჟიბრძანა: ჩადა ერთი, გავიკ, რა ამბავია, რა ხდება?

გაზაფხული იყო. თოვლი დნებოდა და ყველგან
წყალი დოდა. კვლის მიერ გავაზიხალი ნაკადული სა-
შინელი სისწრაფით დაეშვა ტუისკენ. გზაში მოცხარი
შეხვდა.

— ჩემო მოცხარო, უთხრა ნახად წყალმა, ხომ
ხედავ, რა ჰატარა ვარ? გამატარე, შენ გენარგვალს ჩემი
თავი.

მოცხარი ასე იყო გართული თავის სექქეში, რომ
მის აღერსიან თხოვნას უგარდებოდა არ ათხოვდა. ცოტა-
თი კი აიწია—გაბრკავა და ასევე სექქეს შუუღდა.

უნდად გასხლტა მთის ნაკადული, ჩაქრობდა და
ცოტა ხანს უგან ღვიას მიადგა.

— გამატარე, ჩემო ღვიავ, შესძინა უფრო ტუბოდად
და აღერსიანად წყალმა, ასე ჰატარა ვარ და ჩუ თუ არას
შემეწევი?

ღვიამ დაკვირვებით სინჯდა დაწყო, მკვრამ იფიქრა,
თუ კი მოცხარმა გამოატარა, მე გზა რადად შეეშრება?
და მიბრძანდით, უთხრა.

დაეშვა წყალი, ჩაირბინა ცოტა კიდევ და ფიქსს
შეხვდა.

— ჩემო მშენიერო, შესძინა მას ტრთივლით წყალ-
მა, შემობრდე შენის სიუყარულით დამწერი, ჩუ დამ-
შრობ ასე ჰატარა, გზა დამითე, ჩემო ღამაზო ფიქრო,
და თან მის ბირს ჰკონიდა და აღერსიანად გეხედა.

გაწითლდა მორცხვი ფიქვი, მორცხვიობის თრთო-
ლამ აიტანა და იმხანც თავისუფელი გზა მისცა თავის
არშოეს. და ტრთივამდის არც კი მისულიყო ჟერ წყალი,
რომ იმხანც მიიწია, გზა დუთომი ჭეიდან ჭეივე მჭე-
ფარე წყალს.

— ჭა! ჭა! ჭა! ჩაიციან ნაკადულმა, გზა გაუგებელიყო,
და ერთი ორად იატა.

— ჭა! ჭა! ჭა! სარხარობდა იგი და თან-და-თან
იბრდებოდა.

— ჭო! ჭო! ჭო! გრიალებდა ერთი ათასად გაზრ-
დილი მდინარე, და ასეთი სისწრაფით და გაფთრებით
მიავრდა მოცხარს, ღვიას, ფიქსს და ტრთივს, რომ
ორივე ამხანაგი უფრად მოკვირდა, ზურგზედ წამოვიდა
და ასეთივე ხანჯანს კვლის ძირში.

შეღებურნად გულგვიად, უგრძობდად დასეჭვროდა
ამ ამბავს სახიზარი კვდე. ეტუობოდა, სრულიად არ
უნდოდა, რომ მისი მოტიტლებული გვერდები მწვანით
შემოსილიყო.

მოცხარი კი ასე გაბრძნებული იყო, რომ რაც მ-
ლი და ღონე ჰქონდა, ერთად მოვიტობა, ამწვანდა და ასევე
ჩვეით აიწია.

— გაბედულებს იყოს და მამცობა, თორემ სხვა
არა გინდა-რაო, იმხანც ერთხელ დამარცხებული და თან
ჩვეით იწვედა.

ღვიამც წამოიწია, ხა ერთი განხიჯო, და ცოტა
ხანს უგან თითონაც მოეშინდა სამგზავროდ.

გაბრძნებულმა ასეთი ძლით ჩასწიდა თავის ფე-
სკები კვლის გვერდებს, თითქო ბრწყინებოდა. ახლაც კი
დარწმუნებული იყო—სახიზარი კვდე ჩვენს ძაღს უნდა
გრძობდავსო.

— თუ შენ არ გინდა, რომ მე შეგმოსო, მე ხომ
მინდავო, უბნდა და მიგონავდა.

ფიქვი კი ასე მხლე ვერ გაიბრთა წყალში. ჟერ
არც კი ირდას სწყაღმა იმ დამარცხებას შემდეგ კიდევ
შეუძლია ბოძოდა თუ არა? ჰიოვლამ ღვიამ ფიქვად გაი-
რა. ბოლოს კი დარწმუნდა, ძალ-ღონე კიდევს მჭესო და
გარემოებათა შესწავლა დაიწყო: წინდა რა გზას გავექო?
მოლაღატე მდინარემ სით ჩამოგვიარა და სად ჩამიტანა
და ახლაც რა გზას დაგდეკო? შედილოდა შუუღდა მორცხვი
ფიქვი თავის გზას და თავის ძლიერ მტერს ასეთი
ჩიხლით შეხვდა, თითქო მისგან დამარცხება აღარა ხ-
სიჯს რა და ახლაც მასხედ გასამარცხებლად მიადისო.

ღამაზი ტრთივი საშინლად გაჭყუიანებულიყო იმ
დამარცხების დროს. როგორ გაბრთავს ნაკადულის მო-
ტივლით სუბარბმა. რა უგუნურად მიყნო მის მტრუ-
რას სიუყარულს! ახლაც ბრზ-მოსული წყალმა გაიბრთა და
სამგზავროდ მხადება და მართავს დაიწყო.

და ხელ-მეორედ იგრძნო ტრტივლად კვდე, რომ
მხედ „არდაც“ ადის და სულ ჩვეით და ჩვეით მიე-
ჩქარება; მიდის დღე და ღამ, დაუსვენებელი არც წეიმისა
ეშინან, არც ჭირისა, არც სიცივისა და სიციხისა.

— ჩეტვე რა უნდა იყოს? გაიბნოდა განცდიფრე-
ბული კვდე... ჩვეიდან კი მზე ათობდა ჩვენს მო-
გზავრებს და ცხრით დატრთოთულ ფოთლებს უშეხებ-
და; ჩიტები გაკვობდა, უღარდებდა ხტოდა გურდელი...
—

ბოლოს სანტრელმა დღემც მოაღწია. მოცხარმა
იმდენი შეხდიყო, რომ ერთი თავლით კვლის კეწქროს
იქით გასივლდა.

— ოჲ, რამშენიერება, წამოიბნა გახარებულმა და
სადღაც მიიბნა.

— ჩეტვე მოცხარმა რა ხანს? სთქვა ღვიამ და იმ-
დენი აიწია, რომ კვდეც იქით გადინდა.

— ოჲ, რა მშვენიერება! რა მშვენიერება! შეჭვივარ ღვიამ და ისიც სადღაც მიამალა.

— ასე რამ განაკვირვა ჩვენი ღვიამ? სთქვა ფიჭვმა; და ორი, სამი ნაბიჯი გადასვდა. მერე ფეხის ფრწხალეზე შედგა და ამ მხარეს გადასვდა, რომელმაც ასე მოულოდნელად გაიტაცა მისი თანამოგზაურნი.

— ოჲ, ნეტარება!

სისარულით განვლილ მართოა ფიჭვმა. ტოტები და გელები კი ჩვეით იწვედნენ. ძალ-ღონე მოიკროდა და ცოტა ხანს უქან ისიც აქ გაჭრა, სხადც ამის თანამოგზაურნი.

— ნეტავი რა უნდა იყოს ასეთი განაკვირველი, რომ ვინც კი ნახეს, განკრთობული რჩება? ფიჭვობდა ტირიფი, ერთი მერე გადავსვლი!

ფოთისილად ზაიწა ტირიფმა თავისი კაბა და სულ სტომით ზაიდა მთის კენწროსზე. გადაისვდა...

— ოჲ, რა საკვირველება! ამხად ტირიფი, აქ გაბეჭდა თურმე მთელი ტექსტოფიდა, თავისუფალი ტექსტოფი რამდენი ფიჭვია, რამდენი ტირიფი ჩვენი მშობი! მგონი როდას ხანა ჩვენი გელებან! უსარდა ტირიფს და სისარულით ისე აუგანკადა ფოთლები, რომ მათგან ცვარი წვიმასავით წამოვიდა. მშემ ცვარს თავის შუკი შეაწა და ახდაძტავით აველგარა.

— აი, რა არის წინ სვლა, სთქვა ღვიამ, მოუღღაღლა და შუაწიბოტელი წინ სვლა!

N

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა

ბანსხალეუანი

გამოვიდა და ისეიდება ნანატებიანი

„ვეფხისტყაოსანი“

„ვეფხისტყაოსანი“ რედაქციის გამოცემა
შემუშავებული გ. იოსელიანის მიერ
მოზრდილ ყრმათათვის

ფასი ხუთი შაური. დაბარება შეიძლება „ვეფხისტყაოსანი“ რედაქციიდან.

გამოვიდა ზირველი ტომი

აკაკი წერეთლის

თხზულებისა და დაურთებდა ამ დღეებში

„წიგნების გამოცემამ აშხანაზოვის“ აგნაზაზ

ფასი ერთი მანეთი

საქმეწვილო სურათებიანი ქურხალი

ჯეჯილი

წელიწადი მესამე

გამოვა 1893 წელსაც აგრეთვე ორ თვეში ერთხელ იმავე პროგრამით, როგორათაც აქამდის.

„ჯეჯილი“ დაბეჭდება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავი-ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე აზმები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშოები და სავარჯისონი, სამათემათიკო გამოცანები, იჯაეები, ანდა ზეზი, გამოცანები, ნარევი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ქურხალში მონაწილეობის მიღება აღვეთიქვს ყველა ჩვენსა საუკეთესო მწერლებმა.

ქურხალი „ჯეჯილი“ ტფილისში დატარებით ღირს—3 მან. ტფილისს გარეშე გზავნით 4 მან.

ცალკე ნომრის ფასი ტფილისში არის 70 კაპ., ხოლო სხვა ქალაქებში—ქუთაისს, ბათუმს და გორში,— 75 კაპ.

ფოსტის აღრევი: Вь Тифлисъ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала „Джежили“.

„მართვალთა აშხანაზოვის“ წიგნის მალაზიში

ისცილება აშხანაზოვის შემდეგი გამოცემანი:

თხზულებანი ა. ყაზბეგისა (მოგზაურობისა) ავტორის სუ-	მ.—კ.
რათით და დასმობილეთი, სამი ტომი, თითო ტომი	
ცალკე:	1—20
იგივე მშვენიერს ქალაღზე და მშვენიერსავე ყლით, თითო ტომი ცალკე.	2—50
სამი ტომი ერთად	7—
სრული სამზარეულო ქართულისა და ევროპული საქმელებისა.	1—20
იგივე ყლით.	1—40
თხზულებანი ი. დავითა შვილისა სურათით, ბიოგრაფიით და ფასმობილეთი	რ—80
იგივე მშვენიერის ყლით	—25
დაბადება და აღზრდა ერკლე ბატონიშვილისა, ლეკენდა პოემა ბაჩანისა	რ—15
იალხური ზღაპრები I ნაწილი	რ—30
ბეივე ყლით.	რ—75
ბნელა, მოთხრობა ნ. მელანაისი (მედიდანიში)	რ—40
იგივე მშვენიერის ყლით	რ—90
თხზულებანი ი. ქავჭავაძისა ავტორის სურათით და დასმობილეთი, ტომი I	1—20
იგივე კარგს ქალაღზე მშვენიერის ყლით	2—50
ტომი II	1—
იგივე კარგს ქალაღზე მშვენიერის ყლით	2—50
ჩანჭი	1—
თხზულებანი ა. ყაზბეგისა ტომი მე-IV	1—20
იგივე კარგს ქალაღზე მშვენიერის ყლით	2—50
სოფლის კუნწულა, დ. მაჩხანელისა	რ—20
იხა, ორივე წიგნი ქავჭავაძისა IV ტომი	1—60
იგივე კარგს ქალაღზე მშვენიერის ყლით	3—
ყვდლის ქართული კალენდარი	რ—40
თხზუბანი აკაკის ტომი I დასი.	1—
იგივე კარგს ქალაღზე მშვენიერისყლით	2—50